Q. D. B. V.

DISPUTATIO INAUGURALIS MEDICA

DE

PESTE

QUAM

FACULTATIS GRATIOSÆ DECRETO

PRÆSIDE

D. ALEXANROCAMERARIO

THEORIÆ ATQUE PRAXEOS
PROFESS. ORDINAR.

PRÆCEPTORE ET PATRONO SUO PIE COLENDO

PRO

GRADU DOCTORIS

PUBLICO ERUDITORUM EXAMINI

SUBMITTIT

CHRISTIANUS LUDOVICUS MOEGLING
TUBINGENSIS

AD D. DECEMBR. *MDCCXXXV.*

HOR. LOCQ. CONS.

TUBINGÆ

TYPIS JOSEPHI SIGMUNDI.

Σ. Θ.

SI, juxta ERASMUM, jucunda cuique eſt ante actorum, æque ac periculorum ſuperatorum, ſecura ac bene meditata recordatio: &, ſecundum SENECAM, quod fuit durum pati, meminiſſe dulce eſt; Tum vitio nobis nemo quisquam facile profecto vertet, quod diſputationis inauguralis iterum ſcribendæ thema ſumſerimus Peſtem, illam ipſi non experti, de eadem, quod ſperamus, hac vice quidem ſatis etiam ſecuri. Quemadmodum enim, juxta illud Poetæ, Non tam vexari quemquam eſt blanda voluptas, Quam quibus Ipſe malis careas, quia cernere dulce eſt; Ita nos quoque, inſolenti forſan exemplo, non ſine magna animi voluptate, æquali vero ſimul in DEUM pietate, non minus jucundam recolimus peſtis memoriam. Etenim *centeſimus* jam nunc *annus* vertitur, ex quo diram luem iſtam non experta fuit amplius *Academia* noſtra, ſesquiſeculo ætatis ſuæ primo iſta ſepties fugata. Grata igitur mente devoti veneramur ſingulare hoc DEI Soſpitatoris beneficium, &, dum in honorem Nominis Ipſius Sacro-Sancti *memoriam peſtis Tubingenſis ſecularem* ex noſtra quidem parte celebramus, quidni cum PSALTE intonemus: *Qui habitat in adjutorio altiſſimi, in protectione DEI commorabitur. Dicet Domino, ſuſceptor meus es Tu, & refugium meum, DEUS meus. Sperabo in Eum, quoniam Ipſe liberavit me de laqueo venantium, & de peſte exitiali. Alis ſuis operiet*

Te, & sub pennis Ejus tuto vives. Non est quod metuas a timore nocturno, nec a sagitta volante in die, a peste perambulante in tenebris, ab incursu & dæmonio meridiano. Licet cadant a latere tuo mille, & decem millia a dextris tuis, non tamen ad te adpropinquabit malum. Laudate igitur DEUM omnes gentes, laudate Eum omnes populi. Quoniam confirmata est super nos misericordia Ipsius, & veritas DOMINI manet in æternum!

De *Onomatologia* pestis, ac *differentia* inter ipsam atque febrem pestilentem, non erimus admodum curiosi, multo minus solliciti, num *barbarismum* committamus, *Bb. Antecessoribus* usuali pestilentiæ nomini substituentes illud pestis, metaphorice magis quam medice, ex Criticorum quorundam opinione, accipiendum.

Potius, promissi nuper in cathedra publice dati memores, *definitionem* ejus præmittere vel ideo non reformidamus, quoniam cum hac eo fere devenit, ut, post multas inanes vitilitigationes, tandem aliquando pronuper demum publice scriptum fuerit: "Et parum abest, quin dicamus, vulgatas pestis definitiones plerasque nil fere continere, nisi larvatum NESCIO.,,

Est autem *Pestis febrium acutarum malignarum supremus apex, bubone & carbone ab aliis se distinguens.*

Hanc ejus definitionem esse adæquatam, ac sufficientem, adeoque secundum omnem rigorem logicum γνησίως medicam, ex sequentibus in decursu patebit ad oculum.

Hoc igitur modo declarata pestis Tubingæ nostræ quondam fuit non infrequens. Fide *Annalium Suevicorum* nostri quondam *Mart.* Crusii Universitatem vixdum natam, anno 1482. orta die Marci pestilentia, urbe excedere coegit, *Dornstettam*, *Uracum*, *Waiblingam*, *Rotenburgum*, oppida bene per Ducatum dispersa; In urbe autem sustulit 1383. homines.

Anno 1520. legitur altera migratio, propter pestem, *Rotenburgum.*

Anno

Anno 1530. Academia iterum dissipata *Blaubeuram* & *Novo-castrum*, similiter longe ab invicem dissitas patriæ civitates.

Anno 1566. (emortuali nostro quondam *Leonh.* Fuchsio.) quia rursus pestilens morbus inciderat, ergo Novembri Universitas concessit *Esslingam*, unde Januario demum 1568. *Tubingam* rediit. Verba Historici sunt seqq. "Novembri Academicus Senatus de mutando loco decretum fecit. Pestilens enim morbus,, inciderat. Itaque Academia tota, eodem mense, cum CCCC.,, Studiosis, Esslingam commigravit: humanissime ei hospitium,, ea urbe concedente.,, Crusius tum solus *Basileam* sese contulit, sequentis tamen anni februario Collegas sequutus suos, donec sub finem anni 1567. ac principium 1568. Academia rediret.

Anno 1571. "*Esslingam*, inquit Crusius, remigrare cœpimus, ubi d. XVII. Septembris docere incepimus in omnibus facultati-,, bus. Feræ bestiæ dicebantur trans Rhenum migrasse, propter,, corruptionem aeris. Principis Consistorium aulicum *Waiblingæ*,, erat. Tybingæ Decembri pestis remittere cœpit. Nihilominus,, Majo demum anni 1572. omnes læti Tybingam rediimus, fau-,, sta nobis precantibus etiam hominibus pauperibus & mendicis,,, qui in tanta fame, ducenti aut trecenti, quotidie fatigaverant,, fores academicorum, quorum beneficia grati prædicabant. Per,, totum autem pestilens tempus Tybingæ cum ovibus suis manse-,, rant concionatores, Parochus, cum tribus Diaconis, omnes fi-,, delissime officio, & docendo, & ægrotis invisendis, functi ac,, divinitus in tanto periculo luis conservati: cum 950. circiter ho-,, mines ea extincti essent.,,

Anno 1577. solennitatem festi secularis primi jubilæam stato auctumnali tempore habere lues impediit, & prorogari fecit in februarium anni 1578.

Anno 1594. "Inciderat (sunt iterum Crusii verba.) mense augusto, Rectore *D. Andrea* Planero, pestilens lues Tybingam,,, Stutgardiam, & alio. Septembri igitur ego, & alii Academiæ,, Professores post, in oppidum *Calvam* concessimus: Cæteri vero,,

"*Herrenbergam.* Docebatur tum Calvæ, tum Herrenbergæ, mo-
"re eo, quo Tybingæ. Rediit Academia tota (magnis quidem
"impensis, publice & privatim factis, sed satis bene.) sequen-
"ti anno proximo, mense februario, in sedes patrias Tybingam,
"officio suo diligenter usque fungens. E *Stutgardia* autem, quo
"pestis etiam mense augusto inciderat, princeps cum Aula *Kirch-*
"*haimium* migraverat: Cancellaria vero, *Backnangam:* & Eccle-
"siasticum consilium *Bietigheimium.* Desiit ibi morbus mense fe-
bruario 1595. sublatis ad duo millia hominibus.,,

Fugit vero tandem ultimo Universitas, ut ex *Observ. Osw.* GABELCHOVERI *Cent. V.* constat, *Calvam* rursus Septembri anno 1610.

Postremo, juxta *Chronicon Narc.* SWELINI, anno 1634. (mense fatalis *cladis Nœrdlingensis.)* cœperat per Ducatum hinc inde sentiri pestilentia incipiens, donec sequenti anno 1635. cum bello & fame, patriæ universæ dira incubuit. Funesta Tubingæ, inter 1485. personas, per hunc annum mortuas, *Bb. Antecessoribus, Joh.* PLACHETIO, & *Balth.* SIMONIO, atque quatuor *Philosophiæ Professoribus*, præter *Alb.* KUNIUM, *Joh.* KOLBIUM, & *Eberh.* SCHULTESIUM, inprimis etiam *Guil.* SCHICKARDO.

Ab illo tristi anno 1635. patriam *pestis* per DEI gratiam *non* invasit *amplius.* Non pertigit ad nos, quæ anno 1665. *ex Belgio*, adverso *Rheno*, ultra *Moguntiam*, ad usque *Spiram* & *Landavium*, adscendit; Nisi, quod unum ex vicinis pagum tunc occupasse dicebatur, intra ipsum tamen coercita. Nec, quæ anno 1680. *ex Austria*, adverso *Danubio*, versus nos minabatur adscensum, deflectendo inde per *Bohemiam*, penetraverat in *Saxoniam* usque: vel altera, quæ nostra demum memoria, abhinc lustris quatuor, eodem fluvii tractu *Ratisbonam* adhuc attigerat, per *Bavariam* inde ad *Moraviam* ac *Carinthiam* reflexa.

Utrum in *locum pestis* venisse reputabimus *febres* malignas, petechiales, castrenses, ut patriæ, sic etiam urbi nostræ, certis interea temporibus bene graves, epidemias, contagiosas, ipsis

quoque

quoque Medicis funeſtus, ut Horum audiverint napellus. Triſtis ita recordationis ſunt inprimis anni ab 1689. ad 1695. quorum memoria, ut vel hac occaſione conſervetur etiam in hiſtoria medica, operæ pretium videtur omnino fore non nullius.

Ex Anglia, Suecia, Saxonia, Hungaria ſæpius, quin & Peloponeſo, nunc venientes, nunc reduces, *milites* ad annum usque ſeculi ſuperioris octogeſimum, hinc inde *hybernantes*, Tubingam infeciſſe tamen non æque conſtat. Nec Galli, qui patriam fere univerſam peragrati ſunt, nec Suevi & Bavari ipſis ſuccedentes, infecti erant, aut noſtros tum inficiebant.

Cum autem annis poſt ſexcenteſimum octogeſimum quarto, quinto & ſexto, bellum gereretur ad Rhenum, milesque apud nos ordinarie hyberna occuparet, *febribus petechialibus* corripi & abripi paſſim cœperunt multi; minus tamen adhuc hac in urbe, quam ruri ſaltem potius, ac alibi.

Principium igitur malignitatis proprie conſtitui poteſt ab auctumno anni 1689. Et *duratio* ejus extendi ad majum usque anni 1695. intra quod tempus, ſubinde quidem remiſiſſe viſa, ſæpius tamen ex improviſo reſurrexit, & hos illosque abripuit.

Quam toties remiſiſſe crediderunt malignitatem, *hyeme* accedente, & per hybernos, primosque veris menſes, tam frequentiorem quam *graviorem* utplurimum notarunt Medici; Alias ſparſim magis atque rarius ſenſerunt quaſi ex improviſo afflati pauciores.

Bello tum acceſſit *annonæ caritas*, incrementa ſumens ad annum usque nonageſimum tertium; inde decreſcens & ſatis cito, & mirum quantum, ut anno 96. magna jam fuerit rurſus rerum omnium vilitas. Reſponderunt tam Heydenheimenſium *Læris*, quam reliqui per patriam dicti *Hungerbrunnen*. Frumenti fuerat parum; Lolii multum; Segetum rubigo & uſtilago. Unde pauperes ex regno vegetabili & animali comederunt talia, quæ alias vix ſuibus data.

Cauſa

Cauſa famis ac annonæ caritatis non ſola perditio & conſumtio a milite, tam amico quam inimico, ſed & annorum perverſæ temperies. *Diluvia* nicri & ameræ noſtræ frequentia, in ſpecie cum principio luis, januario 1690. & februario 91. *Hyemes* ſævæ, vitibus & arboribus noxiæ; Frigora verna & auctumnalia intempeſtiva, præpoſtera :. Unde vinum & paucum, & minus generoſum; Si annum 93. ſolum exceperis forte. Verminationes etiam & *Inſecta* accuſarunt agricolæ; Arbores, mane egregie florentes, poſt meridiem examine inſectorum obſeſſas, a noxio, ut ajebant, rore delapſo.

Ratione *Ætatis* excepti videbantur infantes præ ſenibus; *Sexus* nullum fere diſcrimen fuit obſervatum. *Vitæ* generis, opifices, vinitores, pauperes plurimi occubuerunt. Univerſitati tamen quaſi pepercisse viſa lues, docentium nemo, diſcentium vix unus & alter deſiderabatur, quorum numerus ultra quinarium ſeſe non extendit. Miniſtrorum vero Eccleſiæ atque Medicorum, maxime juvenum, optimo ætatis flore conſtitutorum, abripiebantur tanto plures. Una Tubinga noſtra duos Diaconos, Medicorum unum, horum inſuper octo alios patria reliqua numeravit mortuos, ex infectis non ſervatis niſi biga unica.

Fuit autem infectionis & contagii mira *varietas*, modo pluribus, modo ad unum omnibus, quin prorſus nemine, domeſticorum correptis, & ex his hic primo, ibi forte demum ultimo, alibi contra omnibus vel abreptis, vel evadentibus, inter quos exempla ſuppetebant non pauca tam talium, qui acceſſerunt jugiter infectos, nihil tamen ab his ſuſcipientes, quam aliorum, qui neminem ægrotorum unquam accedentes nihilominus fuerunt & correpti & abrepti.

Modus invadendi tam *præceps* quibusdam atque gravis fuit, ut a primo ſtatim principio extra lectum degere non modo non valuerint, ſed ne quidem in lecto ſemet amplius erigere ſine vertigine ac deliquio; vel ſubdolus aliis, *tardus*, primæ horripilationi, forte non ſufficienti, dierum aliquot intervallo nova turbatione ſuperveniente. Imo fuerunt, qui de lue non ſaltem dubi-

dubitantes, ſed & Medico contradicentes, exitu brevi veritatem ejus fuerunt edocti, qualem præ aliis tum doluerunt ſui patrem lanionem, ſenem quidem, bene tamen adhuc valere viſum, qui rigidiſſima hyeme de ſummo ponte nicri noſtri lapideo, ſuper quem, quod ſibi non bene eſſet capite, recentem capturus aerem vix reſederat, in fluminis medium delapſus, miraculi quidem inſtar ſervatus & in lectum deportatus, petechiis vero ibi ſtatim undique obſeſſus, brevi exſpiravit.

Interim petechiis, tanquam febri utique principali, acceſſerunt varie per annos iſtos morbi etiam alii: *Dyſenteria*, per æſtatem & auctumnum annis 1689. 90. 91. *Colica*, auctumno maxime annis 1690. 91. 92. hoc ultimo quidem quaſi epidemica, gravis, ſpasmodica, ad epilepſiam & recidivas mirum quam facilis, ſequentibus ſtatim annis a lithargyrio veniſſe comperta. *Variolæ*, ſatis quidem benignæ, ſub finem anni 1688. & per aliquot menſes 89. *Morbilli*, epidemici aprili & martio ann. 1692. quos exceperunt denuo Variolæ ſatis adhuc benignæ. Tandem *Febrium Intermittentium* anno 1694. & 95. magnus numerus.

Adderemus plura, & ex præſenti, quod vivimus, ſeculo adduceremus tam auctumnum anni 1703. cum ſubſequa hyeme, vicinis pagis atque oppidis *maligna*, integro autem ſexennio epidemia *intermittente*, febre urbi adeo gravem, quam geminam & hominum *febrem catarrhalem*, nec patriæ ſaltem, nec Germaniæ, ſed Europæ tantum non univerſæ communem, & *vaccarum luem*, non minus late admodum Europæ provincias præcipuas peragrantem, niſi quidem inſtituti ratio in viam tandem redire præciperet.

Olim tales novi maligni morbi ſeſe intermiſcuiſſe vel interpoſuiſſe leguntur peſtibus. Meretur ex laudatis Crusii *Annalibus* transſcribi paucis hoc ad annum 1529. annotatum. "Tunc Anglici ſudoris ex Belgio adſcenſus, & famis ſeptennis factum eſt" initium. Per totam autem Germaniam ſudabatur, hominibus" aut intra unum diem naturalem morientibus, aut veneno ex-" ſudato paulatim valetudinem recuperantibus. Stutgardiæ am-"

 plius

plius quater mille ſudabant ; E quibus mortui ſunt tantum ſex.,, CRUSIUS autem ipſe , cum ſuis, legitur ſudaſſe demum anno 1533.

Jan. Cunr. RHUMELIUS anno 1565. & 66. natum *morbum hungaricum*, ab ann. 1593. ad 96. inprimis ſæviiſſe ſcripſit; (quem GABELCHOVERUS ipſis illis annis, quo Calvam Schola noſtra fugerat, ibi valde gravem & epidemium fuiſſe recenſet.) Ad annum vero 1580. memorat *Gravedinem* illam capitis, vel cephalæam catarrhoſam, aut cephalalgiam contagioſam, Gallis *coqueluche* dictam, quæ municipatim Europam pervagata, & in omnes fere regiones ejus debacchata, popular iter immanitate tanta mortales exercuit, ut ſuo impetu proprioque veneni genere peſtilentem ſeſe proderet. Romæ decem millia hominum ſuſtuliſſe, Venetiis quotidie centum & viginti circiter peremiſſe, Tybingæ, in tractu Wurtembergico, Julio menſe plurimos abſumſiſſe, ibidem dicta.

Videri ita poſſet Tubinga noſtra præ aliis per patriam urbibus *magis* periclitata. Minime tamen gentium. Non enim hoc fuit univerſale. Potius, cum anno 1626. viginti octo hominum millia in chronico recenſeantur peſte abſumta, Tubingam tamen noſtram tum perſtitiſſe immunem, colligitur ex primis verbis conſilii *Bb. Anteceſſorum* illo anno publicati. Talium annorum plures hinc inde deprehendimus. Ita de anno 1585. peſtem legimus *Nurtingæ*, ac vicinæ Imperiali *Reutlingæ*, gravem, quæ Tubingæ tum pepercit. Anno 1564. *Stutgardiani*, anno 1576. *Eſslingenſes*, *Tubingam* conceſſerunt peſte profugi.

Si, ut ajunt, Tubingæ hominum ſunt circiter *quinque millia*, tum ſummæ iſtæ mortuorum, anni 1482. quidem 1383. anni 1571. 950. anni vero 1635. 1485. poterunt referri ad *Aphor. 130. Sect. I.* SANCTORII: "Non omnes, ſed tertia pars circiter hominum, peſte moritur.,, *Jo.* GRAUNT in *Catal. Mort. Londin.* concedit quidem unam mori tertiam, ſed illorum ſaltem, qui præſentes in urbe manent, non computatis fuga ſibi conſulentibus. Horum, maximam partem opulentiorum, cum ſoleat eſſe pars univerſi fere tertia, vel duæ quintæ, in urbem reverſura lue penitus extincta, hinc

hinc adparere, non mortuam nisi partem hominum circiter quintam.

Num hic stringit ratio PLATERI? Quoniam duplo plures nascantur, quam moriantur, quotannis homines, indigere genus humanum repurgatione; singulis igitur decenniis peste. Quæ, quo diutius emanserit, eo majorem stragem editura sit. Videtur profecto huc respexisse verbis suis Academiæ nostræ tum Pro-Rector B. OSIANDER, in *Jubilæo* Universitatis *altero*, de anno 1610. inquiens: "Pestis, falce immissa in hunc agrum luxuriantem, sternebat hominum copiam, &, quod superfluum in illo, justo DEI judicio „ demessura, resecabat. „

Quoniam vero major strages, eminentior disproportio stragis bovinæ & vaccinæ, observata non semel fuit, quidni ulterius etiam quærere liceat: *Num* debeatur hoc sapientiori hominum animæ, quæ bubonibus & carbonibus effugium sibi quærat, ac a veneno corpus ita suum expurget?

Numerus peste correptorum quidem, sed non abreptorum, verum ab illa *evadentium*, vix ullibi recensetur. Quo magis igitur notatu dignum est illud, quod apud PLATERUM legitur de peste annorum 1609. 10. 11. *Basileæ* mortuos 3968. curatos iterum 2250. Longe tristius sonat, quod *Vienna* scripserunt Austriaci d. a. 1713. mortuos ibidem fuisse per istum annum 8644. servatos tantum 921. Optandum, adhiberetur similis diligentia ubique toties, & innotesceret vel saltem Medicis.

De peste 1571. supra notavimus ex CRUSIO, *Pastorem* cum tribus *Diaconis* mansisse *incolumem*. Itaque non habet solus, quod glorietur, CÆSALPINUS & HELMONTIUS. Notavit idem quoque jam suo quondam tempore de lue ungarica SPINDLERUS. Et confirmarunt exemplo suo, scriptisque super istam pestem observationibus ac animadversionibus lectu dignissimis, *Medici Massilienses*.

Hoc ipsum tamen non est universale. Patitur exceptiones suas & instantias. Etenim in *Chronico* SWELINI ad annum 1596. *Calvensium Physicus* legitur peste mortuus. Et apud CRUSIUM notatur

ratur *Diaconorum* illorum prius laudatorum unus, qui Tybingæ per peſtem manſerat incolumis, deinde anno 1585. *Nurtingæ* Septembri peſte deceſſiſſe. Adeo Nullo fata loco poteris excludere, cum mors Venerit in medio Tibure Sardinia eſt.

Frequens ita urbi noſtræ peſtilentia per illud ſesqui ſeculum, qualem tamen habuerit *originem*, *unde* venerit, quæ vicinarum regionum prior laboraverit, quem ordinem civitatum per patriam ſervaverit; ubi tandem ſubſtiterit ac ceſſaverit, locis citatis non legitur. Nunquam autem hic primum orta jure creditur, adeoque a nobis refertur ad modos, quibus transferri morbus aliquis de loco in locum poſſit & ſoleat. Jam ſuo quondam tempore PLINIUS *Hiſt. Nat. L. VII. c. 50.* peſtem deduxit ex Africa & Ægypto, recentior ætas ex Aſia, a Turcis, unde malum ibi endemium diverſis modis & mediis Europæ noſtræ inferatur, prouti pluribus videre eſt in *Chronologia med. peſt.* KANOLDI, aliisque paſſim.

Equidem in Ætiologia primas olim tenuit *Aer*. Enimvero hunc plerorumque omnium Scriptorum conſenſus excuſat hodie & exculpat. Quanquam ergo peſtis ab aere venenato non oriatur primario, ſed fuerit obſervata ſub aere etiam bono, laudabili, ſine vitio ejus notabili; Unum tamen & alterum occaſione ipſius memorabile ſuppetit, quo rationem ejus nihilominus habendam eſſe patebit.

Ante omnia, ſi in *aerem*, qualem toties adcuſarunt Veteres, *auſtrinum* cadant cauſæ dicendæ, malum videtur futurum eo vel gravius vel certius. FUCHSIUS noſter in *Inſtit.* ſuis ſcripſit: Quum aëris temperatura a naturali habitu ad immodicam caliditatem & humiditatem converſa fuerit, peſtilentiam ſequi neceſſe eſt. Quod alias de generali tam temporum, quam locorum auſtro expoſitorum, inſalubritate verum erit, juxta *Aphoriſm.* HIPPOCRATIS de Auſtro, & *Diſput. Pyretolog.* B. PATRIS.

Secundo, ἀπόκρισις νοσερὴ, μίασμα, transferendum ab inficiente ad inficiendum, non æque in diſtans, ſed vicinum, fieri

utique

utique videtur contactu non modo corporali, vestium, utensilium, chartarum, animalium, aliorumque; Sed inprimis communicatione effluviorum in & cum aere, & hujus in penetralia corporis insinuatione, uti vel odoris venenati exemplum a GABRIELE allatum declarat.

Tertio, progressu pestis per contagium multiplicatæ, crescente infectorum numero, aerem per urbes atque pagos tandem infici, athmosphæram demum impuram fieri, vix videtur posse declinari, sed huic principio debet potius adscribi, tam quod de ferarum fuga trans rhenum supra allegavimus ex CRUSIO, quam quod de peste Viennensi notavit SORBAIT, scil. passeres canarienses in caveis suis expirasse; quibus utique fœtorem singularem in *Disp. d. pleurit. mal. c. purp. alb.* notatum poteris addere.

Quarto, æstivæ & auctumnales fuerunt pestes urbis nostræ recensitæ, sub frequentioribus & majoribus ejus mutationibus graviorem toties *Londini* stragem edidisse GRAUNTIO dudum observatæ. Numerus in ultima per mensem Septembrem mortuorum fuit 426. fere pars tertia totius summæ. Recte proin SYDENHAMUS, habere ipsam pestem quoque sua tempora ortus, incrementi, decrementi atque finis, ab æstate per auctumnum, in glaciali bruma. Magnum rursus argumentum pro aere, sine quo extra illud tempus nec contagium, nec terror, tantum valere dicuntur ejusdem Patronis; uti nec tarantula, hyeme admordens aliquem, damnum adtulisse notata fuit BAGLIVO.

Quinto ad aerem pertinet, vel eidem subordinari tamen debet, vexatus tantopere *astrorum influxus*, prolixius abs me deducendus, nisi frontem rugaret statim *Lect.* quem tamen præstolamur *Benev.* Certe Majores nostri bellum, famem, pestem, imo miseriam vitæ humanæ tantum non omnem, derivarunt olim ab infaustis siderum adspectibus, planetis præcipue cometisque, ista si vel maxime non efficientibus, tamen præsagientibus. Hinc factum, quod post *Stellas* istas *novas*, in Cassiopea 1572. in Cygno (ad crucem Christi.) 1600. ad pedem Serpentarii 1604. atque *Cometas*, e. g. 1607. 1618. & 1680. inprimis comparentes, prela adeo

fatiga-

fatigaverint ſcripta tam numeroſa, interque hæc etiam non pauca noſtri quondam KEPPLERI; Ex cujus *Ephemerid. novis mot. coel.* conſtat, anni iſtius famoſi 1635. menſibus peſtilentialibus *Saturnum*, ex capricorno in ſagittarium retrogradum, dein ibi ſtationarium, *Marti* fuiſſe *oppoſitum*. Sicut idem anno 1689. quo malignitatem noſtram petechialem inchoaſſe ſupra diximus, eidem *Marti* bis, Auguſto & Septembri, quin tertia vice iterum Januario 1690. fuerat *oppoſitus*. Derident quidem hæc talia Recentiorum multi; Novos tamen ſubinde Patronos nanciſcitur ſententia, novo plane habitu induta, ac modernis NEWTONI, WHISTONI, HALLEYI, aliorumque principiis adcommodata, prouti vel ex *Cometol. Eclectic. Exc. Dn. Prof.* CREILINGII noſtri patet, Qui, ſi vitam quidem DEUS dederit, avide mecum expectat, num melius, ac *Bernoulliana* quidem, ibidem *Sect. I. Cap. II.* §. 2. & *Coroll. IV.* dicta, nedum Ipſi tamen credita, fatum habitura ſit *Marchionis Ant.* GHISILIERI, Epiſcopi Arotenſis, Prædictio Cometæ anno 1736. apparituri, in *Commerc. Aſtronom. Noric. Tom. I. Nr. I* præmiſſa.

Cur *peſtis* brumali tempore ceſſet: *Encephalonoſos* autem vigeat? quæſivit olim cit. RHUMELIUS, & reſpondit: Quoniam illius arſenicale venenum a frigore cohibetur, hujus mercuriale vero ab eodem adjuvatur. HECHSTETTERUS tamen, præcedentis coætaneus, *Obſerv.* ſuarum *Medicin. Dec. I. Cap. VI.* quo typum febris ardentis malignæ recenſet, p. 48. notavit, toto quinquennio febrem iſtam hyeme magis atque ſævius graſſatam fuiſſe, ac æſtate, quæ ſemper fuerit ſalubrior, maculis etiam hyeme ſaltem, non autem æſtate conſpicuis. Imo invertit fere hanc propoſitionem BORRICHIUS in *Act. Hafn. Vol. IV. nr. LXI.* malignitatem hyberno frigore adeo non mitigari aſſerens, ut potius, quo ſævius urget gelu, eo pertinaciores plerumque evadant, atque virus ſuum magis ſpargant, malignæ febres. Ad minimum petechialem quoque noſtram epidemiam media bruma ſæviiſſe patet exemplo lanionis ſupra recenſito.

Utrum aliquid diſcriminis importet citior vel tardior per æſtatem in urbe non tam eruptio, quam in urbem peſtis importatio, ut deinde citius quoque terminetur auctumno, aut tardius demum

mum ſera hyeme? *Item*, quantum contribuat ad fovendam ipſam hyems auſtrina, ad terminandam aquilonia? Licet forte ratio videatur annuere, experientia tamen ſola poterit determinare. Certe *Warſovia* anno 1709. Decembris aerem auſtrinum peſtis recidiva luiſſe quondam ſcripta fuit.

Duo interim hic phænomena notabilia: *Principium* Peſtis verum non ſemper ab anno quo graſſatur, ſed interdum jam a prægreſſo; exemplo annorum 1634. & 35. quorum hic perfecit, quod ille inchoavit. Gliſcere ita ſub cineribus ſæpe diu poſſe, exemplis recentiorum tam Galliæ, quam Saxoniæ, & Poloniæ peſtium declarari facile poſſet. Jam olim PLATERUS de fine anni 1609. ſcripſit, iſto peſte mortuos non niſi quindecim; per principium anni 1610. inſtar febris malignæ aliquos proſtraviſſe, adhuc ſine bubone & carbone. Julio demum ſigna peſtis exhibuiſſe, atque Octobri tandem invaluiſſe penitus.

Quid ſentiendum igitur de *Infantum* ſtrage e. g. *variolacea*, putata ſtragi adultorum peſtilentiali prævia? Nos habuimus illam anno 1709. ſine ſubſequa poſteriore.

Dyſenteria autem an præcedit, an comitatur, aut coincidit in eadem tempora? Ab eodem, aut diverſo, ſingulis proprio & diſtincto, principio? Sed petechiis apud nos, ſub finem ſeculi ſuperioris, junctam ſupra diximus etiam ſine ſubſequa peſtilentia.

Bene igitur examinandum eſt, utrum peſtis cadat in *urbem* prius ſanam, an febribus, fluxibus, &c. jam prius vexatam; aut in *ſubjecta* bello, fame, jam territa, languida, diætæ vitiis inquinata, ſub publico miſeriarum concurſu. Gravior quidem fiet ab his omnibus, & majorem ſtragem edet, neque tamen unquam primitus excitabitur, nec generabitur, aut producetur ab his ſolis. *Famem* certe ſæpius ſuſtinuerunt noſtrates, tempora etiam calamitoſiſſima experti. Ante meſſem anni 1713. penuria fuit magna, eſus neſcio quorum non. Tamen ſana manſit plebs, ſani ruſtici, febribus modo intermittentibus abhinc correpti. Quid ab anno 1689. ad 95. contigerit, ſupra enarravimus.

Alterum

Alterum phænomenon eſt *progreſſus* peſtis *annuus*, interpoſito magis vel minus ſilentio hyemali. Jam alia occaſione diximus, morborum non minus ac perſonarum, rerum atque temporum, hiſtorias mereri conſignari & conſervari. Sic de peſte hujus ſeculi conſtat, illam anno 1707. primum ab æſtate in autumnum fuiſſe *Cracoviæ*. 1708. *Warſoviæ*, & per Poloniam paſſim. 1709. *Gedani*. 1710. Cracoviæ quidem iterum, ſed non minus etiam tam in *Hungaria*, quam *Sileſia*, quin *Pomerania*, ac *Sueciæ* metropoli. 1711. *Hafniæ*. 1712. In *Holſatia*. 1713. *Hamburgi*, ſed tum non minus etiam *Poſonii*, *Viennæ*, *Ratisbonæ*. 1714. in *Bavaria* inferiore, & Epiſcopatu *Salisburgenſi*. 1715. In *Moravia*, *Carinthia*, & ex Septentrionalibus adhuc *Altonæ*. Merentur hæc talia evolvi & legi in *Chronologiis peſtium*, tam KIRCHERI, quam KANOLDI.

Aeri venenato ſubſtituitur *Contagium*, uti quidem lues ipſa vocatur aliis Contagio. Hanc cauſam agnoverunt & confirmarunt tam Majores noſtri, quam recentiores omnes, non modo fugientes, verùm etiam commercium omne cum infectis interdicentes. Hinc edictum illud Senatus Academici Eſslingæ commorantis apud CRUSIUM, ne quis Studioſorum homines Tybinga venientes reciperet, aut quidquam communicaret, cujus citantur hæc, tum Rectoris, *Jac.* SCHEGKII verba: " Contagio res periculoſa eſt: "poteſt aliquis, ipſe non moriens, ſpiritale venenum ſua converſatione in aliquem transmittere.,, Sic juxta *Obſerv.* GABELCHOVERI Studioſus noſtras Calvæ peſtem intulit, ibidemque alium infecit, qui ſæpius ipſum viſitaverat; Et hunc excepit ancilla, hypocauſtum modo quæ purgaverat.

Primi ergo & præcipui ſunt *Homines*, ex locis ubi peſtis ſævit venientes, & perſonæ jam infectæ inter ſanos tamen adhuc ambulantes, aut ad iſtas qui accedunt. Sed non ipſi modo, verum etiam *Res* eorum *omnigenæ*, veſtes, ſupellex, utenſilia, animalia, quin chartæ tandem & pecuniæ, quibus adhærere venenum, & de loco in locum, ab uno homine ad alium, transferri ſolet & poteſt. Uti quidem hunc adeo multiplicem infectionis modum, ſub libertate commercii & concurſus hominum mutui, a *Bb. Anteceſſo-*

tecessoribus in consilio laud. traditum, communis medicorum omnium consensus huc usque confirmavit.

Quale sit in se, quod ab hoc dimittitur, ab altero suscipitur? *Per quas vias* corpus subintret? *Quomodo* in ejus partes *agat*? quæstiones proponuntur passim & tractantur satis arduæ.

Dicitur omnibus *specificum*, intima indole sua occultum, aliquod *je ne sai quoi*; Et concipitur ut *stimulus cum fermento*, potentia salino sulphurea caustica instructus, servans naturam corruptionis specificæ, non scorbuticæ, non venereæ, non cancrosæ, non variolosæ, nec petechialis aut miliaris, sed pestilentialis. Adeoque *Effluvium*, Boyleano modo exprimendum, miræ subtilitatis, determinatæ naturæ, magnæ tandem efficaciæ. Ad analogiam, ex censu *Venenorum* potius animalium, quam vel mineralium vel vegetabilium. Nisi forsan ex TAVERNIERII *Itiner. Orient. L. III.* atque KÆMPFERI *Amoen. Exot. Fasc. III.* velimus adsciscere venenum ex insula *Borneo*, quo sagittas suas Indi inficiunt, efficaciæ ac celeritatis tam stupendæ, ut non modo, periculi faciundi gratia conducta, & cum omni adparatu suo adstans, Chirurgorum biga vulneratum talis sagittæ ictu hallucem amputare tam celeriter non possit, quin venenum cordi jam transmissum misere nihilominus hominem enecet; Verum etiam Aves, super recens sauciatam istiusmodi arborem volitantes, aut capite damnati, quam maxime procul stantes, ac arundine mucronata arborem pungentes, exhalationibus adverso vento susceptis illico suffocentur.

Utrum *animata* sit hæc pestis *causa*? disputatur. Vel potius, agnoscitur quidem res ipsa, sed morbi saltem productum, effectus fuisse contenditur, idemque ne quidem semper & ubique obtinere conceditur. Equidem tempus pestis in illud quoque anni tempus incidit, quo tota circa nos natura quasi verminat, animantur atque vivunt omnia. Non est, quod quis putet, solam esse insectorum, quæ videntur repere & volare, copiam. Dantur tales atomi, talia minima, quæ si vel maxime non ipsa, tamen eorum semina sensus fugiunt, microscopiis detegenda. Fructus etiam naturæ vegetabilis per illa tempora quidam per se cor-

rumpuntur, & pomum putridum vicina inficit; Alii verminando consumuntur, & crucem figunt curiosis, quî nucem e. g. avellanam, frequens inibi obvius & nucleum depascens, vermis intraverit. Vel, si placet analogia Gallarum: *Utrum* bubones & anthraces totidem *gallas animales* vocabimus, & ad illarum modum explicabimus? Uti scabiem e. g. non ab humorum vitio, sed totidem insectis, intra pustulas nidulantibus, derivat CESTONUS.

Ista causa vel infigetur *cuti*, aut per ipsam tamen se insinuabit intimius; Vel cum *aere* inspirabitur in pulmonum vesiculas; Vel denique per os cum *saliva* descendet in stomachum, atque hinc per viam regiam in totum corpus.

Primum modum declararent tam malignæ artes, venenis externis occulte perimendi homines, quod chirothecis, comis factitiis, &c. illitis procuratum ajunt; quam venenatorum animalium ictus, morsus, lues venerea, vespillonum veneficia, &c.

Quæ potior ratio, commoti ab infixa spina nervosi systematis, naturæ vel vocatæ ad loca ista læsa, vel deductæ ad interiora, & inquinandum ibi sanguinem, ad inflammandum vel convellendum partes solidas internas nobiles, conflictui dabit litis materiam.

Alter modus placuit olim HELMONTIO, non tam in peste, quam aliis inspiratis, ducendis paradoxe per poros pulmonis, & diaphragmatis, ad convexum stomachi, suæ sedem animæ.

Tertius probatur illis, qui in exspuenda saliva prophylaxin fundant, a præcordialibus autem in peste passionibus ad partem primo affectam argumentantur.

Denique: *Quid patimur* secundum diversas nostri partes? MORTONO dicebantur affici *Spiritus*, qui luctantur cum Veneno, & sunt isto vel inferiores vel superiores. Quemadmodum igitur casu priore succumbunt, post luctam vel nullam vel frustraneam; Sic in posteriore casu, post statum forsan aliquandiu ancipitem, eluctantur tamen, & venenum vel facilius, citius atque plenius, vel difficilius, ægrius atque tardius, sequestrantes expellunt.

Aliis

Aliis immediate magis affici *Sanguis* creditur, quem diversi diversimode considerant. Quidam, ex hypothesi Antiquorum, cum WILLISIO coagulari; Alii, ex sententia Recentiorum, cum SYLVIO resolvi: Vel cum BELLINO partim solvi, partim cogi; Tandem quidam neutro modo semper affici, sed in una eademque peste apud quosdam attenuari, apud alios incrassari dicunt, quod postremum inprimis tam *Viennenses* quam *Massilienses* de peste Scriptores ultimi contendunt.

Sed nec desunt, qui, posthabitis prioribus, *Partes* corporis *Solidas* potius respiciunt, proin SCRETÆ hypothesi conformiter *Inflammationes* viscerum inprimis urgent, atque juxta partium dignitatem, inflammationis vero indolem ac terminationem, decursum pestis quoque metiuntur ac determinant.

Occasione ita corporis partium inprimis affectarum nefas esset præterire tam *Cor*, quod primario in peste affici, ejusdemque crasi destructionem inprimis intentari, ex Antecc. quondam statuit *Dan.* MOEGLING in *Disp. d. Pestil.* Quam *Hepar*, quod magnitudine insolenter auctum, ac bile ex viridi nigrescente turgidum, in peste defunctorum cadaveribus apertis omnibus abs se deprehensum fuisse scr. CHICOYNEAU.

Utrum in hac sententiarum varietate pro declaratione veritatis in subsidium vocari *Chymia* possit, dubito. BAGLIVUS quidem assignavit olim acutis alcali, chronicis acidum. *Viennenses* destillationi subjecisse perhibentur bubones. Num vero negotium universum istis expediri, & tota phænomenorum series explicari, atque remedium inde morbo reperiri possit, hoc aliud & mega lian ætima est.

Sub hujus tandem articuli finem hoc insuper notari meretur: Contagii certitudine & efficacia omni non obstante, obtinet nihilominus priscum illud FORESTI: *Mortuos impune secari.* Negavit quidem hoc, ideoque sectionem demandatam recusavit, *Facultas Medica Viennensis*, prouti constat ex *Ordin. Austr. Pestil.* de ann. 1727. *P.II. C.IV.* p. 196. Eandem tamen, in tribus peste defuncto-

rum cadaveribus, a GEORGIO mafcule fufceptam, non ibidem modo legimus, fed & in pefte Maffilienfi poftea repetitam deprehendimus *dans les Obferv. & Reflex. touchant la nature, les evenemens & le traitem. de la pefte de Marfeille par Meff.* CHICOYNEAU, VERNY & SOULIER. Memini tamen me alicubi legere, in pefte apud *Hambergenfes* ultima Medicum juvenem, aperiendis cadaveribus ftrenuum, cum tandem aliquando inter fecandum leve *digito* fuo infligeret *vulnufculum*, pefte ftatim abhinc fuiffe correptum, acutiffimeque abreptum. Confirmaffet hac ratione illud BAGLIVI atque RHEDII, de viperæ veneno, innoxie quidem epotando, fin autem vulnufculo inftilletur cutaneo, præfentiffime deleterio.

Præter aerem & contagium eft *Terror*. Non tam qualiscunque metus futuri, peftis adhuc longinquæ; nec commemoratio præteriti, cum dolore & horrore animi; Quam potius terror præfentis, idemque adeo efficax & fortis, ut, fec. RIVINUM, contagium ne quidem fit contagium, i. e. hominem non infecturum, nifi Terror accedat; Aut fec. HELMONTIUM: In infante, omnis terroris experte, pro libitu fufcipiatur peftis innoxie. Quod inter fingularia *peftis Holfaticæ* notavit WALDSCHMIDIUS; Apud *Maffilienfes* mirabundus vidit CHICOYNEAU; Proprio autem calculo dudum ante hos jam confirmaverat SCHENKIUS *Obfervat. Libr. VI.*

Ex fententia *Anteceſſorum* terror *difpofitionem* infert ad infectionem, ut fubtile venenum eo facilius fpiritibus vitalibus femet infinuando affociet, proin homo, tanquam fomes aptus, fcintillas luis citius excipiat.

Aliis videtur effe *fignum* affectæ naturæ, actus, quo innotefcit paffio, quo declaratur fenfus mali ab appulfu caufæ, a qua quafi ab aura fe adflari, juxta GAKENHOLZIUM, aut a pefte icti quafi a flagro percuti fentiunt, juxta PLEMPIUM.

Advocarem ex HELMONTII *Tumul. Peft. Angelum percufforem*, nifi aurem vellicaret Idem ille, cui terror ipfa *vera* & *fola* conceptæ peftis *caufa* eft, prouti patet ex verbis ejus l. c. "Terror hominis " eft occafio peftis. Terror archei, efficiens eft imaginis & veneni

neni pestiferi. Est enim velut pater pestis. Unde constat, ipsum „ Archeum conterritum esse primitivam causam efficientem imagi- „ nis pestilentis. „

Qui hoc postremum urgent, duo præcipue agunt, partim ut *vim terroris* ad producendos morbos declarent exemplis, v. g. pustularum oris, canitiei subitaneæ, etiam unilateralis saltem, a viso spectro, vel audito mortis nuntio, nævorum maternorum, varie tam coloratorum quam extumescentium, mammarum in lactantibus nodis obsessarum, indeque exulcerascentium, aliisque; partim ut, cum GERSTMANNO, *venenum* & *contagium* omne tollant, contra terrorem vero animum hominis bene muniant ac obfirment; Provocantes tam ad Turcas omnes, quam ex Christianis ad illos, qui in media peste manent tamen ab hac *immunes* atque *liberi*, prout præter Theologos, atque Medicos & Chirurgos, de quibus supra, inprimis etiam de IMPERATORE Augustissimo constat, Ipsum metropoli non excessisse sua, sed animo prorsus heroico mansisse intrepidum, nec in venatoriis excursionibus suis quidquam se turbari passum.

Quam in hoc consentientes habent Scriptores Galliæ ultimos, tam speciosum ejus rei documentum adquirunt, præter intentionem Ejus quidem, a WALDSCHMIDIO, de patriæ suæ peste hæc inter alia scribente: "Postquam exercitus Suecicus sub *Steinbockio* Ducatus hos ingressus est, quem *Russi* presso pede sunt subsecuti, „ id quod factum est post fatalem Danorum cladem ad *Gaden-* „ *buschium*, & circa initia anni 1713. *Gluckstadii*, *Itzehoe*, *Rensbur-* „ *gi* & aliis locis, ubi *pestis nondum* penitus *extincta* erat, hæc sua „ sponte, præter omnium expectationem, ita *cessavit*, ut ne vesti- „ gium ejus postea adparuerit, licet nulla ædium vel vestimento- „ rum, aut aliorum utensilium, facta sit mundificatio, ita, ut „ tum cives, tum Russi Itzehoam & Rensburgum transeuntes, *le-* „ *ctis, in quibus paulo ante infecti peste demortui erant, sine noxa & con-* „ *tagii periculo incubuerint.* „ Num hic terrorem terror pepulit: pestem miles, tanquam majori, cedere fecit? uti *Davides* quondam in DEI, quam hominum, manus incidere maluit. Anne vero, sine omni respectu tali, solo DEI nutu, juxta WEDELIUM in *Exerc.*

Sem. Path. dire 'grassata pestis, velut ἀπὸ μηχανῆς, simul & semel sublata omnis, ut nullum ejus superesset vestigium ? Confer. si placet, quæ ex laud. GRAUNT & HODGES de peste Londinensium, inprimis anni 1665. præcedentibus a WALDSCHMIDIO relatis prorsus similia, in *Disp. d. Peste certo avertenda* adduxit Patruus, *B. Dn. D. Elias* CAMERARIUS.

Quam ergo controversus triplex iste modus, tam certum vicissim est, consternationem corripiendorum peste summi semper esse momenti. Sicuti contra dubium adhuc manet: Utrum *adprehensio vana*, & *terror inanis*, a conversatione cum falso atque per errorem pro peste infecto habito conceptus, veram tamen, illo loco non præsentem, pestem possit primitus producere ? Aut, num *imaginatio* fortior terrorem, terror pestem, possit excitare? Certe solo *visu*, solo *auditu* illa correptos, quin imo *tactu* alterius sani, fonticulum gestantis, quem ineptissime & falsissime carbunculum pestilentialem esse tangens putaverat, hunc peste statim abhinc correptum atque mortuum, historiæ tradunt; *Petechias* vero *ex imaginatione* sola se contraxisse de semetipso testatur WERKMEISTERUS.

Venerabundus τὸ Θεῖον suum hic adplicaret HIPPOCRATES. Occultum id, quo vivimus, *Providentiam* DEI, ex praxi medica discamus. Ultimato enim huc se resolvet difficultas omnis. Quod non patiatur corpus, quod non moveatur anima, erit secundum id, quod fatur Dominus vitæ & mortis. Sub hoc modus erit duplex: Vel causa non aget; Vel subjectum non recipiet. FUCHSIUS noster, cum GALENO suo, receptivitatem subjecti regerit, sed qualis pro non admitttenda, quin excludenda, peste sit idiosyncrasia, non determinat. Sed nec sola temperamentorum differentia rem exhaurit, neque clarior est ratio, quæ eximat quosdam, certos, plures vel pauciores, nisi sit voluntas mandantis & exequentis illius omnipotentis. Casu quo, non percussus manebit integer.

Addamus huic articulo corollarium adhuc alterum. Cum de peste Scriptorum consensu unanimi prima luis declaratio publica consternationem atque turbationem animorum excitare soleat omnium maximam, non modo recolligentibus sese atque confidentio-

dentioribus factis plurimis, quam primum ordine diſponuntur omnia, normam atque regulam accipiunt ſuam ſingula, verum etiam ipſa morbi curatione melius procedente, atque pluribus reconvaleſcentibus; Deliberationem itaque politico medicam meretur arduam: *Num*, & *Quamdiu*, *celare luem* liceat? GOTWALDO in *Memor. Loim.* laudatur *Senatus Gedanenſis*, quod anno 1709. gliſcentibus licet jam luis contagioſæ igniculis, publico tamen edicto prohibuerit, de morbis periculoſis & extraordinariis rumorem ſpargere, ne quis hac ratione civibus terrorem, commerciis impedimentum, citra neceſſitatem imponat. AUDONIO contra male admodum audit *Magiſtratus Maſſilienſis*, quod hic, Medicorum relationes diſſimulans, in urbe peſtem eſſe negaverit, & hoc teſtimonio ſuo publico luem augmenta ſumere ſiverit.

Quid patiatur peſte infectus, ſec. omnes morborum & ſymptomatum differentias, ſi recenſere & pertractare vellem, nimis prolixus fierem. In compendio rem propoſuit HELMONTIUS, de proprietate peſtis inquiens: " Conſtat inquinatione, contagione, ſcilicet celeritate curſus, ſingularitate veneni, concomitantium ter-,, ribilitate, præſervationis demum & curationis difficultate.,, Præcipua pathognomonica nos eadem brevitate in definitione ſupra diximus; *Febrem* ſcil. continuam, acutam, malignam; *Bubonem*, & *Anthracem*. Unde illa nomina antiqua, *peſtis bubonariæ*, *carbonariæ*, etiam *inguinariæ*, e. g. apud CRUSIUM. In his paucis cardo rei vertitur; Ad hæc referri quoque debet, quicquid tot tantisque voluminibus de peſte ſcriptum hinc inde proſtat.

De *Febre*, quam in peſte quidam negant, vel eſſentiam tamen ejus in illa conſiſtere non concedunt, quod peſte correpti vel adhuc orthoſtadii aliquamdiu ambulent, vel citius quam accendatur iſta moriantur, non eſt quod ſimus admodum ſolliciti. Si venenum ſpecificum, usque hodie incognitum, ut cauſam; Si deſtructionem putredinoſam ac necroſin corporis, vel certæ ſaltem alicujus partis, ut effectum; Si mutabilitatem denique, plus quam Chamæleontis Protheive, & indolem febris, bene perpendamus: Inſuper a nobis ſuperius adducta, de ſubjecti tam receptivi-

tate,

tate, quam reactivitate, & causæ participatione varia addamus, contradictionem facile conciliabimus.

De *Bubone* & *Carbone* autem peculiari Disputatione, jam anno 1713. habita, ex professo quondam egit *Beatus* PARENS, ut, quia totam huc transcribere non adtinet, *Lect. Benev.* ad istam integram ablegare, hic vero quasi Corollaria saltem eidem subnectere, omnino liceat.

Primo igitur omnium loco jucunda est *conspiratio* harmonica, & *consensus* amicus, illorum in laud. Disp. dictorum, cum Incluta Facultate Medica Viennensi, prout alleg. *Austr. Ordin. Loim. d. ann. 1727.* conferentibus facile patebit. Quorum pleraque suo quoque calculo confirmarunt Medici Massilienses, tam supra laudati, quam PESTALOSSI, *dans son Avis de Precaution contre la maladie contagieuse de Marseille.*

Quis vero non perhorrescat *Bubonis medio insidentem Carbunculum?* quod plus una simplice vice tamen factum esse *Viennenses* referunt. Aut *Bubonum bigæ* junctam *Carbunculorum dodecadem* integram? Quibus obsessam feliciter tamen servavit juvenculam *Monsieur* VERNY.

Dum a quibusdam additur *Pestis species tertia*, prioribus gravior, *Exanthematica*, quis nisi rerum imperitus reprobabit *Viennenses*, distinguentes a petechiis veris maculas majusculas, nimis quam facile nigrescentes, bubonum carbonumque, vel extrudi, vel suppurari ac separari bene non valentium, sed naturæ potius succumbentis, ac necroseos indices? Locc. citt. *B. Parens* naturam colore hoc pullo luctum declarare, CHICOYNEAU mortem illas proxime vicinam significare dixit.

Memorabile est phænomenon GABRIELIS, animadvertentis *duas* pestis *species*, eidem urbi *simul* illatas, unam *Germanicam* Basilea, alteram *Gallicam* Lugduno delatam, quas per symptomata facile distingui potuisse, hanc illa periculosiorem fuisse, perhibet.

Num

Num ad explicandam pestis cujuscunque indolem diversam, declarandam miasmatis naturam specificam, adeoque inventionem antidoti certam, sufficiat distinctio & adplicatio *Venenorum* vel *erodentium*, vel *stupefacientium*, vel *strangulantium*, ut cum qualitate occulta posthac non sit luctandum amplius, dies docebit & conflictus.

Veneni tamen pestilentialis certitudinem ac efficaciam egregie declarat *Sanguinis* ex vena secta missi *Serum*, muscis advolantibus, illudque degustare vix incipientibus, *deleterium*. Neque enim *Bubo*, ex infecti corpore exsectus, canique ad devorandum *innoxie* porrectus, nobis erit fidum pestis exclusivum.

Quemadmodum talibus subordinari omnino potest adæquatus utique *Gallorum* conceptus de *Analogia* pestis *cum Variolis*; Ita quid obstat, quo minus etiam ad illam adplicemus, quod de his dicunt *Arabes*, esse nimirum corporis vel *depurativas*, vel *destructivas*.

Cumque in Variolis, præter crisin principalem καὶ ἀπόστασιν, reliquæ κατὰ μετάστασιν & κατ' ἔκκρισιν fiant etiam successu, non minus ac eventu, adeo ancipiti, tam in bonum, quam in malum; Itaque *Tabularum* MOEBII decimam sextam, *de Crisi*, integram adplicare ad negotium pestis, utilitate profecto non carebit.

Quomodo cum HIPPOCRATIS *Aphor. 19. Sect. II.* conciliabimus experimentum FORESTI, de *Lacte* mulieris, masculum lactantis, urinæ pestiferi admixto, si mergatur, *mortem* intra septiduum secuturam; sin supernatet, *salutem* certo venturam, prænuntiare dicto?

Pergeremus ad alia, & eodem, quo hactenus, modo perstringeremus non saltim Pathologiæ ac Semeiologiæ momenta plura, sed inprimis etiam Therapiæ potiora, nisi in longum nimis cresceret disputatio. Dicendum enim superesset tantum, ut conscribendæ Disputationi adhuc alteri sufficeret. Sed malumus vela contrahere, & occasione Angeli percussoris, ex HELMONTIO superius

allegati,

allegati, pro complemento istam *Pestis Davidicæ* historiam cum hactenus traditis conferre.

Ex eo, quod ad AREVNAM, *frumenta triturantem*, venit DAVID, colligimus, pestem illam contigisse intra tempus, quod ab æstate, per auctumnum, in hyemem. Hoc hodienum observatur.

Per *tres* modo *dies* durasse legitur, quin adhuc brevior unico die absoluta Commentatorum quibusdam dicitur, illa pestis sine exemplo, intra tam breve tempus per totam Canaan tot millia periisse. Alias tres menses tribuuntur pesti. Hos autem circumstantiæ ibi non concedunt suspicari.

Visus *inter cœlum & terram*, qui plagam fecit. An Spiritus, Dæmon aeris? An, juxta *D.* MOEGLINGUM, Sagitta volans Psaltis, Massilio, Draco, cum aereo corpore? TERTULLIANUS in *Apolog.* dæmonibus adscribit, si coeca ratione tentatus aer pestilentes haustus offundat. Aerem tamen venenatum nolunt hodie amplius admittere, quamvis phænomena a nobis superius adducta probent, illum ita penitus excludi necdum posse.

Angelus, idemque DEI, adeoque bonus, dicitur, qui executioni dedit decreta Domini. KOZACKUS inducere voluit in medicinam Spiritus morbiferos. THOMASIUS substituit nomen Potentiarum invisibilium. Causa Scriptorum omnium, quam communiter ignorant, est spirituosa, quia invisibilis, potens tamen.

Angelus fuit *Percussor*. Hinc illorum libertas fuit & immunitas, quos præteriit, prætermisit; Sicut in Ægypto. Quia, ne ipsos tangeret, in mandatis habuit.

DAVIDES Percussorem *vidit*, & *timuit*, sed *non sensit*. Non fuit ergo peste correptus. Percussi senserunt, non viderunt, tacti occulto modo, ut consternati fuerint intime, certo percussionis signo. Non bene conspirant hæc cum placitis HELMONTIANIS supra positis.

Percussor prout *ferit leviter*, vel *graviter*, *semel* vel *bis terve*, partem principem vel minus talem, ita peste correpti vel evadunt, vel succumbunt, bis vel ter eandem patiuntur.

Prius

Prius in Iſrael peſtis ſæviit, *quam* in urbe Jeruſalem, ubi & ejus finis. Hiſtoria *progreſſum* non tribuit cauſæ intermediæ, ſed progreſſui ejusdem cauſæ percutientis. Videtur hoc eſſe contra Contagium.

Virorum in Iſrael pars fere duodecima, vel decima ſexta periit. Cur Virorum modo fit mentio? An ergo Foeminæ, Infantes, Senes, arma geſtare non valentes, excipiebantur? ut illi ſoli occubuerint.

In hac hiſtoria legitur *Gladius*. Quid dicemus hunc Angeli Gladium? An inſtrumentum pungens, ſecans? An in ſalino, præ ſulphureo, principio quæremus? ZACUTUS *Luſitanus* ex CARDANO memorat peſtem Conſtantinopoli, qua qui laborarent, aut quibus morbus ſaltem imminebat, videbantur *ab alio* homine *cadi*; & ſic hoc terrore perturbati moriebantur.

Dicitur hic gladius *in vaginam* tandem *reconditus*. SYDENHAM vero peſtem ſemper alicubi ſuperſtitem manere ſuſpicatur. Quid de Turcia modernis placeat, ſupra diximus.

Peſtis illa fuit *ſola*, ſine fame & bello, quæ alias junguntur. Dicitur enim ejus cauſa evidens, & poena culpæ reſpondens, numeratio populi faſtuoſa poſt ſe traxit diminutionem populi numeroſi.

DAVIDES ad locum, *ubi* vidit *Percuſſorem*, properavit, ut non liceat dicere, fugiſſe ipſum eo, tanquam ad locum montanum, ſalubriorem. Unicus ipſi ſuperfuit animus poenitens, ſupplicans, confidens. Interim legi meretur *Mons Domini* apud HELMONTIUM, & conferri Pſalmus 121.

Præ timore non potuit ad locum ſacrificiorum in *Gabaon* ire David. Ergo ſacrificavit in area *Arevnæ Jebuſitæ*. An ab accenſo tunc per delapſum cœlitus ignem ſacrificio venit antiqua traditio & conſuetudo, *depulſæ per ignem peſtis*, & *candelæ* multiplicis *ad mortuos* hodienum *poni* ſolitæ? Confer. *Dan.* MOEGLINGUS, *Diſp. II. d. Peſtil.* §. 47.

Non *mutiet canis* legitur de Iſraelitis in Ægypto ſalvis. An ergo Canes, Aves, alia animalia, ſenſerunt Angelum Ægyptiorum percuſſorem, uti *Aſina* BILEAMI.

Differentiam peſtis, vel morborum acutorum ei ſimilium, forte colligas ex *duplici ſpiritu* maligno Pſalmi, *diurno* ſcil. uno, ac *nocturno* altero.

Sec. Acta Apoſtolorum *Herodes*, ab Angelo Domini percuſſus, confeſtim exſpiravit σκωληκόβρωτος vermibus corroſus. Enimvero ſuperiori utique ſubeſt etiam KIRCHERI cauſa peſtis animata.

Emplaſtrum HISKIÆ ex *ficubus* impoſitum mediorum etiam vilium, tanto malo imparium, ſpecimen præbet. Quod jam ante Viennenſes dudum notavit PLATERUS, ſeptem peſtes expertus. Propior Ipſis, RAYGERUS: Quosdam, ſcripſit, juvant levia;
Alios nec præſtantiſſima.

TANTUM!

SOLI DEO GLORIA.

